

חמדות גנוזות ופנינים יקרים מעשי הצדיקים ופעולתם הליכותיהם בקודש ורום מעלתם של מרנן תלמידי הבעש"ט זי"ע וממשיכי דרכם אוצר בלום וכלי מלא ברכה מסודר וערוך מתוך שיחות הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א

אור

לצדיק

הרה"ק רבי שלמה מבאבוב זי"ע

יומא דהילולא - א' מנחם אב תש"ס

שימור נפשות חסידים

אם דרשו חכמינו זכרונם לברכה את לשון הפסוק: "וְנִטְמָתָם בָּם" (ויקרא יא ג) - "אל תקרי ונטמאתם אלא ונטמטם" (יומא ט), הרי מידה טובה מרובה, והנזהר בענייני המאכל ומוסר נפשו לבל יתגעל פיו אף בדבר שהותר בעת הדחק, וזכה הוא לסייעתא דשמיא מרובה דווקא בעניינים אלו, וכפי שמעיד המעשה הבא.

העיר בארי שבאיטליה אינה ידועה דווקא בשל הקהילה היהודית שבה וחי התורה המפכים בה בעוז. אדרבה, רחוקה ומנותקת היא, קפאון שורר בה והיא רחוקה מלעמוד בדרישות המינימום הנצרכות לקיום קהילה יהודית של ממש. מטבע הדברים, יהודים יראי ה' לא מצאו את מקומם בעיר זו, אולם בצוק העתים וכשזכו הדי התחלמה, אחת התחנות בהן שכנו פליטי המלחמה לתקופת-מה היתה בבארי.

בית כנסת מסודר לא היה בעיר, מקוה טהרה נעדר מהנוף ואף מערכת כשרות בסיסית שתיתן מענה לצרכי הפליטים הרבים לא התקיימה במקום. המצב לא הותיר אפוא ברירה לאותם יהודים דוויים, כי אם להסתמך על היתרים הלכתיים השייכים בעת הדחק, ואין שעת הדחק גדולה מזו.

כך, בין השאר, ניזונו היהודים הגולים בפת פלטר, כנפסק בהלכה שמותר הדבר במקום בו לא ניתן להשיג פת ישראל (שלחן ערוך י"ד סי' קיב ס"ב). היו גם בעלי נפש שהחמירו על עצמם והקפידו לזרוק קיסם כלשהו לתנור, על מנת להפוך את הפת מבחינה הלכתית לפת ישראל (עיי' שו"ע שם ס"ט).

אולם אחד היה, מורם מעם אחר הגולות והליכותיהם היו גבוה מעל גבוה, הלא הוא רבנו הרה"ק ר' שלמה מבאבוב, שבמהלך דרך החתחתים שעשה לאחר השואה היטלטל גם לבארי. הגם שהיה הדבר מותר מבחינה הלכתית ואם כי היו רבים וטובים שהסתמכו על אפשרות זו, לא אבה הרבי בשום אופן להכניס לפיו פת זו.

במהלך השבוע, בגבורת נפשו, התנזר הרבי כליל מלחם. אולם מה יהיה בשבת? מה יאחז על הלחם-משנה ועונג השבת? אם מסוגל הרבי לסגף את גופו

לכן, כבר בפרוץ שנות הזעם, הכביר בפעולות כבירות למען הצלת יהודים מתחת יד הכובש ופעל גדולות ונצורות תוך שהוא מחריף נפשו למען הצלת כל יהודי. רבות העדויות על מקרים בהם היו יהודים אך כפסע מהריגה, והיה זה 'הרב הצעיר' או מאוחר יותר 'הרבי', כעדותם, שעשה כל שאל ידו כדי למלט מגורלם, אם באמצעות זיוף מסמכים במסירות נפש ותוך סיכון של ממש, ואם בפעולות שונות ומגוונות שמטרתן אחת - להציל, למלט ולהושיע מחרב הצוררים. כל זאת למרות ששברו האישי היה בלתי נתפס בעוצמתו, כשאיבד בנוסף לבני עדתו גם חלק ניכר מבני משפחתו, ועל אף כל זאת התעלם בכוחות נפש אדירים מכאבו הפרטי וראה לנגד עיניו רק את בני עמו.

תקומה ותנופה

לאחר שראה בעני עמו ואיבד את רוב מנין ובנין של קהל עדתו ומשפחתו, קם רבנו ועקר לארצות הברית, שם קבע את מושבו בתחילה במנהטן, וכעבור תקופה עבר לקראון-הייטס שבברוקלין ומשם לבוור-פארק. בגבורת נפש ובצעד נחוץ וחסר פשרות, פעל בכל כוחו לייסודה המחודש של חסידות באבוב ולהקמת מוסדות התורה והחסידות ביתר שאת ועוז, כשסביביו מתלכדים אט אט אודים מוצלים מאש שביקשו להסתפח למחנהו ולהתנחם בצלו לאחר החורבן הנורא.

הרבי מצדו העניק לאומללים אלה את אשר כה חסר להם - כותל דמעות וכחף תומכת, כתובת נאמנה לפרוק את כאבם ודמות אב רחום ורועה נאמן. כך, במאמץ ניכר ובהתמדה עיקשת, ליקט הרבי את פזורת יהדות באבוב כמו גם יהודים נוספים שביקשו ליהנות לאורו, ובתוך שנים ספורות שבה אבוקת בית באבוב להתנשא כמגדלור, להאיר למרחקים ולחםם לאורה אלפי יהודים.

חתת שריטת הנהגתו נוסדו קהילות באבוב בארצות הברית ובקנדה, באירופה ובארץ ישראל, כשהם כוללים ישיבות וכוללים, בתי מדרשות ותלמודי תורה, בתי חינוך לבנות ועוד. עד עצם היום הזה ניצבת מעצמת התורה אותה הקים ביזע, מעידה ללא מילים על מהפכה של אדם אחד, של הרב הדומה למלאך.

שלמה משנתו

לצד הנהגתו כרועה נאמן, מפליא לגלות עד כמה היה מעייני מפכה תורה וחסידות, היטב ניכר הדבר בדברי תורתו שיצאו לאור והינם מעוררים כלפידים בלב כל עובד ה' החפץ בקנייני הקדושה.

כבר בחייו קבע הרבי בעצמו את שם ספא 'דברי שלמה', שחלקו הספיק לראות אור בחייו, ולצדו מפור את ארון הספרים הספר 'ליקוטי כרם שלמה' המאגד בתוכו את דברי תורתו שנמסרו בעת עריכת השלחן הטהור. פן מיוחד בתורתו ניבט מסדרת הספרים 'נועם שלמה', העוסקת בנושאי החינוך וימי הבחורות, דרך החסידות, אהבת ישראל ועזרה לזולת, וכך גם 'חכמת שלמה' המעטרת את פרשיות התורה ומועדי השנה בפרפראות, ציצים ופריחים מאוצר דברי תורתו. כך גם, בהשפעת החורבן שאירע בזמנו ואותו חווה בעצמו, חיבר רבנו קינה מיוחדת אותה תיקן לומר מדי תשעה באב.

במקביל לחיבוריו התורניים, היה רבנו מכבד ה' מגרונו וניתן בחוש נגינה יוצא מגדר הרגיל. כמאה ניגונים הולחנו על ידו, ועד היום הינם מעוררים שלהבת קודש בקרב חסידים ואנשי מעשה בבאבוב ומחוצה לה. מדי שבת בשבתו ומועד במועד. בשנת תשנ"ח חלה רבנו את חוליו האחרון, וכעבור כשנתיים ביום א' מנחם אב תש"ס ניצחו אראלים את המצוקים ונשבה ארון האלקים, והשיב את נשמתו הטהורה ליצורה כשהוא זקן ושבע ימים.

טרם נרפאו מכותינו ושכך כאב עמנו מהחורבן הנורא שאירע לאומתנו בשנות הזעם. קהילות שלמות נכחדו ועלו בעשן, מיליוני יהודים עלו על המוקד בזעקת 'שמע ישראל', חרב הכורת הונפה בגזירת שמים והותירה אחד מעיר ושנים ממשפחה, אודים מוצלים מאש שסיפרו את הסיפור, שמסרו עדות מצמררת, ששתקו את השתיקה האילמת שעודנה מהדהדת בזעקתה. אך בין הדם, האש ותמורות העשן, לצד ההריסות שלא שוקמו ובינות להרי אפר הקדושים, בולטת עדות מפעימה על הדמות המורמת מעם אשר קמה וגם ניצבה, דווקא שם בעמק הבכא, עמדה לעמנו כמלאך הרחמים בתוך הזעם והסתר הפנים, והאירה כלפיד לפני המחנה בתקופה המרה.

עדות מטלטלת על הגבר שראה בעני עמו, שנוכח לראות את צאן מרעייתו הולך לטבח ואת קהל עדתו נכחד באכזריות, ועדיין קם, התייצב בגבורת נפש שאין כמותה ופעל לא רק לשקם את ההריסות, אלא לבנות ולייסד מחדש את העולם המופלא שהיה, להוכיח לכוחות הרשע כי עם ישראל חי.

הביטו אל צור חוצבתם

צאנו. שושלת קדושה שנוסדה על ידי רבם של ישראל הרה"ק ר' חיים מצאנז ושלחה את ענפיה לכל עבר, היתה לכור היתוך למבקשי השם, חסידים ואנשי מעשה בגליציה ומחוצה לה. הנהר המפכה שהחל את נביעתו בצל נכד הרבי 'הדברי חיים' והמשיך אצל הרה"ק ר' בן ציון מבאבוב, הרווה את צמאונם של אלפי חסידים שהסתופפו בצל הקודש ונהנו מזיו השכינה, וביום א' כסלו תרס"ח זכה לחוליה נוספת בשלשלת הזהב בדרת נשמה קדושה לביתו של הרבי ר' בן ציון, וייקרא שמו בישראל: **שלמה**. יניק וחכים היה הילד, מחונן בכל מידה טובה ומעוטר בכתר תורה, תפילה וחסידות, כמו גמר אומר להמשיך ביתר שאת את מסורת ומורשת בית אבותיו ולטפח את קומתו הרוחנית עד לפסגות הרוחניות הכבירות ביותר.

לא ככדי נתן בו דודו הרה"ק ר' חיים יעקב מלימנוב את עינו, וכבר בהיותו נער צעיר כבן שבע עשרה נלקח אחר כבוד כחתן לבתו הצדקנית מרת בלומה רחל. לא איחר היום, ובשנת תרצ"א, בעודו אברך עול ימים שאך בקושי חתימת זקן מעטרת את סנטרו, עבר אביו הקדוש לטשעבין ומינהו תחתיו בתור 'הרב הצעיר' בבאבוב.

האלף לך שלמה

באותה תקופה ראה בו אביו, כלי מחזיק ברכה, ראוי וכשר לסייע בכל הנדרש להנהגת העיר, ואף החסידים הרבים מצדם עמדו על טיבו של הרב הצעיר ונתנו בו עיניהם, נמשכו אחריו ככחבלי קסם ועשו הכל כדי לשהות במחיצתו, לאחוז בשולי אדרתו ולהרוות את צמאונם הרוחני במארו הבלתי נדלית.

אך מתבקש היה כי יסמוך עליו אביו הגדול את שתי ידיו בתחום שהיה קרוב ללבו יותר מכל, הלא היא רשת ישיבות 'עץ חיים', אשר בתקופה זו שלפני המלחמה מנתה לא פחות מארבעים ישיבות בכל רחבי פולין וגליציה!

רבנו מצדו היה כמלאך המכה על קודקוד בני הנעורים ואומר להם 'גדלו', תוך שהוא מטפח משנה חינוכית סדורה ומתווה את צעדי התלמידים לאור התורה והחסידות, מחכימם בנתיבי המוסר ומשמש עבורם דמות חיה ומוחשית לדמותו של בן עלייה הנכסף לקרבת אלוהים.

בשנות הזעם

ביום המר והנהמר ד' מנחם אב תש"א, כמה ימים לאחר שנתפס בידי הקלגסים האוקראינים ששיתפו פעולה בשנאה חיתית עם הובשים הגרמנים ימ"מ, הוצא להורג פאר עדת חסידי באבוב, הרבי ר' בן ציון הי"ד.

החל מאותו רגע, אם כי לא היתה השעה כשרה להכתרה רשמית ורב רשום, היה רבנו למנהיג העדה בפועל. אולם הרבה קודם

ולותר על טעמה של פת בשאר ימות החול, הלא לא יהיו לסגף חלילה את נשמתו ולמנוע ממנה את תזונתה הרוחנית - מאכלי השבת. אי לכך, פעלו מעריצי מקורבי הרבי ועשו כל מאמץ להשיג מעט קמח, ממנו אפו עבדיו מדי שבוע חלות לסעודת השבת.

אך הנה, באחת השבתות, תחת שיכרן על החלות שהוכנו עבורו ברוב עמל, נוכחו סובביו לראותו בוחן את חלוקן, מפשפש ובודק עד שמצא פיסת לחם חולין רגיל, במבך ובבוש.

תדהמה הכתה אותם. הייתכן? הרבי, שמאז בואו הנה לא העז לגעת בפת הפלטר, העדיף לבצוע עליה ולא על החלה? תמהו הללו והשתוממו, אך הבינו כי יש דברים בגו.

ר' משה דוד מנדלבוים, ממקורבי הרבי אשר ניחן בבינה יתירה וידע לנכון כי הרבי חש בדבר-מה שאינו כשורה, פנה תיכף לממונה על אפיית החלות, בירר אצלו בבהילות האם זכר להפריש חלה מן העיסה.

‘אוי ואבוי!’ נפלטת זעקת בהלה מפי האיש, ‘הלא שכחתי להפריש חלה! תיכף ומיד ארוץ אל הרבי להודיענו על כך...’ ורק מבטו של ר' משה דוד הבהיר לו כי אין צורך בכך. הרבי, בקדושתו, חש זאת בחושיו הרוחניים, ומן השמים הצילוהו לבל ייכשל חלילה באיסור החמור.

מתלמידי יותר מכולם

בודפשט, הונגריה. שנת תש"ד.

המלחמה הבעירה זה מכבר את אירופה כולה, ואף הונגריה נסחפה לעין הסערה ונתונה היתה תחת איום הפלישה הגרמנית, איום שהפך מוחשי וקרוב מרגע לרגע. העיר כולה, על שני חלקיה - בודה שממזרח לנהר הדנובה ופשט שממערב הנהר, נצורה לחלוטין, אין יוצא ואין בא.

ברחובות סבבו פלוגות חיילים, אוכפים את העוצר בנוקשות ומבהירים באופן מעשי למדי כי כל אדם אשר יהיו להפר את העוצר הרי הוא מסתכן בנפשו.

הרבי הקדוש מבאבוב, יחד עם בנו ולימים ממשיך דרכו **הרה"ק ר' נפתלי צבי**, נמלטו מאימת הצורה ושהו תקופה בעיר, שם היה הרבי כתובת ליהודי העיר הנפחדים, הנדכאים והרואגים. ממנהג אבותיו לא מש כהוא זה, אלא אף בתקופה רבת התפוכות זו ובתנאים הבטלי אפשריים הללו המשיך בניהול חצר קדשו עד היכן שניתן היה, וכך גם ערך את שלחנו הטטור מדי שבת בשבתו, אם כי במתכונת מצומצמת ביותר.

ליל שבת, מתי מעט משתתפים בישי' ונהנים מזיו השכינה, מנצלים כל רגע של התעלות בצל הרבי. והנה, קול פסיעות חלושות נשמע, ומהפתח מגיח ישיש בא בימים. הביטו בו הנוכחים בתדהמה, ופליאתם גברה שבעתים כאשר עמדו על זהותו, הלא הוא **החסיד הישיש ר' בנימין ברגר מבעלעז הי"ד**, מחבר הספר ‘אמירה לבית יעקב’.

החסיד הישיש, כך ידעו, מתגורר בצדה המזרחי של העיר, ואילו הרבי שהה וערך את שלחנו בצדה המערבי. מה גרם אפוא לאדם בגילו להיטלטל ממקומו ולצאת לדרך בת שעות ארוכות, מתוך טרחה עצומה וקושי ניכר בהתאם לגילו המתקדם, ועוד בשעה שכזו כשהפלוגות החמושות שבחוץ מאיימת על כל יוצא ובה?

הביט ר' בנימין בפני הנוכחים, חזה בהשתוממותם, אולם הפליאה, אולם חזק דווקא בו. **‘הלא בנו של רבי הקדוש הרה"ק ר' בן ציון הי"ד שוהה כאן בעיר, יחד עם בנו ר' נפתלי, ואני לא אתייצב לחזות בפני קדושים?’** שביבי זכרונות נוסטלגיים שטפו את החסידים. דברי החסיד הישיש הזכירו להם את שארית שנים רבות קודם לכן, כאשר הופיע הלה לראשונה בחצר הקדוש בבאבוב. סיפור חייו האיר באור מיוחד את דמותו של החסיד שבחסידים, בן העלייה שזכה למנה גדושה של חכמה ופקחות, וכפי שמעיד המעשה הבא.

אביו, ר' זלמן ברגר, לא נמנה על מקהלות החסידים. אכן היה בן תורה ובעל לב חם לכל דבר שבקדושה, אולם דרך החסידות, מנהגיה ומנהיגיה, היו רחוקים ממנו כחוק מזרח ממערב. בבוא העת, כאשר התעתד לשלוח את בנו יקירו להתעלות במעלות התורה והיגיון במסגרת הישיבה, בחר עבורו את ישיבתו המעטירה של **הגה"ק ר' משה גרינוואלד בעל ‘ערוגת הבושם’**, אשר נודע כאחד מגדולי הונגריה וישיבתו היתה לתפוז של ממש.

בין הגאון בעל ‘ערוגת הבושם’ לבין **הרה"ק ר' שלמה הראשון מבאבוב** שרר קשר מיוחד, ואם כי בדרך הטבע קשה היה להסביר את פשר האהבה שקשרה ביניהם, אולם על כך התבאר הרה"ק ר' שלמה שהרי זה כדברי **הרה"ק הרבי ר' אלימלך מליעזנסק** (נעם אלימלך פר' בא), המבאר כי לעתים נוצר קשר איתן בין שתי נשמות, עקב העובדה שטרם ירדו לעולם שהו בסמיכות בעולם הנשמות.

כך או כך, כאהבת דוד ויהונתן היתה אהבת שני גדולי ארץ אלה, ולא יפלא כי כל אימת שהיה הרבי מבאבוב

שוהה לצרכי רפואה בערי המרחצאות שבגבול סלובקיה, היה הגאון בעל ‘ערוגת הבושם’ עושה את דרכו למקום בלוויית תלמידיו בני הישיבה, לשובות את שבתו אצל קדוש ישראל ולספוג מנה גדושה של יראת ה' ואהבתו.

כך היה אף בתקופת לימודיו של בנימין הצעיר בישיבה, כאשר בא הרבי לשהות בערי המרחצאות, וראש הישיבה כדרכו יצא לשובות את שבתו במחיצתו יחד עם תלמידיו.

השבת המענגת הותירה חותם בלב כל בני הישיבה, אולם איש לא פילל עד כמה תשפיע השבת המרוממת על נפש הצורב הצעיר, בן העלייה שביקש את קרבת האלוקים והשתוקק בכל מאודו להתעלות בעבודת הבורא. במשך השבת כולה לא הסיר עינו מהצדיק, עקב אחר כל תנועה שלו, וכבר במוצאי שבת גמלה בלבו ההחלטה - לעקור ממקומו ומישיבתו ולעבור ללמוד אצל הרבי, בישיבתו שבויז'ניץ.

בדי עמל קיבץ פרוטה לפרוטה, ותוך שהוא מסתיר זאת מהוריו - שהיו רחוקים כאמור מעולמם של חסידים והווייתם, רכש כרטיס נסיעה ועשה את דרכו לישיבתו של הרבי.

אך הופיע הנער המתמיד בבית מדרשו של הרבי, פנה אל ארון הספרים ושלף גמרא, התיישב על אחד הספסלים והחל לגמגם את המילים הקדושות, שוקע כל כולו בעומקם של סוגיא. כך, בקשקש ומבלי להתבלט, המשיך לעשות חיל בלימודו במקום החדש, כשאת גופו הוא מזין בפרוסות לחם שרכש בפרוסות המעטות שנותרו לו.

חלפו ימים ספורים. מעט המזון שהיה לו אזל זה מכבר ובטנו החלה מציקה לו, דורשת את שלה. בתחילה עוד הסתיר אישיותו, דחה את תחושותיו והתעלם מהם עד כמה שיכול היה, אולם עד מהרה נכחו באי בית המדרש לראות את מצוקת הנער שזה מכבר הופיע, ופתחו עמו בשיחה על מנת לעמוד על טיבו ולנסות לסייע.

שמו לא אביו, ר' זלמן, ידוע היה אף בויז'ניץ, ולאחר שחליצו מפי מיהו אביו והבינו כי על אף עושרו ונדיבותו הידועים של אביו נתון הנער בחרפת רעב, נכנסו אל הרבי וסיפרו לו דברים כהווייתם. ‘נער יושב לו בבית המדרש, בנו של הנדיב הידוע ר' זלמן ברגר’ שחו בזעזוע, ‘אין בידו פרוטה לפרוטה והוא ממש רעב ללחם’.

שמע הרבי, נחרד, ותיכף זימן את הבחור לפניו והגיש לו דברי מאכל ומשקה להחיות את נפשו.

כששבה רוחו אליו ובטנו ההומה פסקה מלהציק לו ברעבוננו, פנה אליו הרבי במאור פנים אם כי בתקיפות בלתי מתפרשת, והורה לו נחרצות כי לא יאשר לו להישאר אף לא רגע בישיבתו, בניגוד לרצון וידיעת הוריו. ‘עליך לשלוח תיכף ומיד מכתב להורייך’ צוהו, ‘לפיס אותם על שברחת מבלי ליידיעם אי לבקש את רשותם, ואדרבה תוכל להזמנם בעצמם לראות את הישיבה ואת תלמידיה ולהכיר מקרוב את מעוז התורה והקדושה הלה’.

הנער, שיראת ה' היתה בלבו וציות עיוור לדברי חכמים היה נר לרגלו, לא איחר לעשות כדבר הרבי. והאב מצדו, נבון נוכח המכתב ואינו יודע את אשר לפניו, פנה על אתר למחותו הגאון ר' מיכל אונגר, כשהוא מפציר בו להציג את הדברים לפני הגאון בעל ערוגת הבושם ולשאול לעצתו כדת מה לעשות וכיצד להגיב.

במכתב חזר השיב הגאון דבר דבור על אופנו, כשהוא מכביר בשבח הצדיק היושב בבאבוב ומפליג בתיאורים מרובים אודות גודל קדושתו וצדקותו, וכמו כן מרביץ בתיאור הישיבה המעטירה שבראשות הרבי - הדואגת לכלכל את תלמידיה הרבים הן במובן הגשמי והן במובן הרוחני, והיוצאים ממנה זוכים להתעטר בכתר תורה ונזר הקדושה על הצד הטוב ביותר.

נחר ר' זלמן לראות כי נוחה דעת רבו מכך, ויתירה מזאת הרי הוא מוליץ בחום להשאיר את בנו הבחור לציומו ולהתעלות בישיבה זו, ואף הוא מצדו סבר וקיבל. שיגר אפוא מכתב לבנו ובו אישר לו בחום להישאר בין כתלי הישיבה בבאבוב ולהרבות בה חיילים בתורה ועבודה, ואף צירף ממון למחיה בעת שותו בישיבה.

החל מרגע זה דבק הנער ברבו הקדוש, ידו לא משה מתוך ידו והוא עשה לילות כימים בתורה ועבודה כשהוא קונה קנייני רוח לרוב אצל רבו הגדול, יוצק מים על ידיו ומתבונן בהליכותיו. ואף רבו מצדו האיר לו פניו באופן מיוחד, דאג לכל מחסורו ופרש עליו את סתותו מעל ומעבר לגדר הרגיל.

לימים סיפר, כדוגמה לדאגת רבו כלפיו וכעדות לכוחו הגדול, כי בשעה שנדרש להתייצב בלשכת הגיוס ככל בני גילו, התייצב קודם לכן לפני רבו והפציר בו בדמעות כי ירכיכו ויפגעו עבורו להשתחרר מהמצב.

הרבי מצדו רך נטל את ידי, בחר מתוכם כמו במתכוון שתי אצבעות ואחז בהן, תוך שהוא מפטיר: **‘ה' יתברך יעזור שלא תחל לצבא!’** ובאורח פלא, אך עזב הרבי את

ידי, והנה שם הבחור בנימין לבו לעובדה כי התכופפו אצבעותיו אלו והתעוותו, עד שלא היה בידו להשיבן למקומן.

בבואו פני הממונים בצבא, הביטו אלה באצבעות ידיו וראו את העיוות שחל בהן, ותיכף ומיד חתמו על פטור גורף ומוחלט משירות צבאי, שהרי לא ייתכן להעניק נשק לאדם שלא יוכל לאחוז בו...

אולם כאן לא הסתיים הסיפור. במשך כל תקופת המלחמה, כל עוד היה קיים חשש שמא יבקשו לגייסו לצבא, נותרו אצבעותיו כפופות מבלי יכולת להשיב להן את תנוחתן הטבעית. רק כעבור תקופה ארוכה, לאחר סיום המלחמה, בעיצומה של סעורה שלישית נפעם הנער לגלות כי בכוחו להזיז את אצבעותיו ולהשיבן למקומן.

על כל פנים, צמח הנער ויהי לאיש, ובהיותו בר אורין ובן עלייה השיא לו אביו נערה חסודה וצדקנית, אך זו באה מבית הרחוק אף הוא מהווה חסידות ודרכיה, ואת מושבו בתקופה שלאחר החתונה קבע בעיר בעלעז, אשר אף בה לא שררה אווירה חסידית במיוחד.

רבו הגדול מבאבוב, אשר עז היה חפצו כי תלמידו שהתקרב לדרך החסידות יעטה על ראשו שטריימל שבתי כנהוג, ידע כי הדבר יעורר התנגדות אצל רעייתו ומשפחתה, והוא המליץ לו לנהוג בתבונה ולחבוש את השטריימל בהדרגה. בתחילה רק בשעת הקידוש של ליל שבת, לאחר מכן גם בקידוש היום ואז גם במהלך הסעודה, ואז יוסיף לחבוש אף בשעת התפילות וכן הלאה.

אולם האברך הצעיר, אשר היטיב לדעת כי רצונו הטהור של הרבי הוא שיחוש את השטריימל כמסך כל השבת, ורק ההכרח שלא יגונה מאלצנו לנקוט בדרך הדרגתית זו, נקט מצדו בצעד פקחי אך נועז.

יום ראשון בבוקר, יום חול לכל דבר וענין, עושה ר' בנימין הצעיר את דרכו להיטהר במקוה קודם התפילה, ולראשו חבוש שטריימל שבתי... ולא הסתפק בכך, אלא אף לארוחת הבוקר אותה סעד עם נוות ביתו הופיע כשאת ראשו מעטר השטריימל, ואילו היא מצדה לא ידעה את נפשה וצווחת בהלה נפלטת מפיה. ‘מה... זה?’ הצביעה ביד רועדת לעבר הלבוש החדש, המזור, והוא מצדו השיב באורן רוח ובסבר פנים יפות כי כמה וכמה מגדולי ישראל נהגו להתעטר בלבוש זה, והיות והוא מבקש לנהוג כמהדרין שבמהדרין, הרי הוא רואה לנכון לחבוש את הלבוש המכובד הלה...

סיים האברך את דבריו, חיוך נעים נסוך על פניו, ולאחר שביקר במתינות על המזון עשה את דרכו החוצה, אל בית המדרש, כשהשטריימל עודנו על ראשו. ואילו זוגתו, חלחלה אפפה אותה והיא החישה פעמיה לבית הוריה, מבכה את מר גורלה על שאירע על עם חתנה הטרי שהשתבשה עליו דעתו.

ההורים הדאוגים בחרו שלא להחשות, ולא התמהמהו בתגובתם. תיכף בשוב החתן מבית המדרש, כמו להכעים, פסע מעדותו לביתו וכשהשטריימל מעטר את ראשו וכאילו רק מבקש להתריס, ואילו הם מנסים לדבר על לבו ולהבין למה לו לנהוג כאחרון השוטים. ‘חס וחלילה!’ השיב החתן בבעימות, ‘לא שטות היא, כי אם הנהגה קדושה, וידוע כי אל לו לאדם להתבייש מפני המלעגים עליו בעבודת הבורא יתברך’.

אם הנהגתו זו הביאה את בני המשפחה להסיק בפשטות כי משהו השתבש וכי החתן הנכבד יצא מדעתו, הרי ששאר הליכותיו הכיחו את ההיפך הגמור. אדרבה, בכל מעשיו ניכר היה כי בר דעת הוא, אדם יציב ושקול שאין לו ולשיגעון מאומה. לא ידעו אפוא בני המשפחה את נפשם מרוב צער ובלבול, על החתן ששמו יצא לו כעילוי וכן עליי, נעים הליכות ובעל בעמיו, והנה הוא נוהג משועשע לדבר אחד.

בשלב זה עבר ר' בנימין לשלב ב' בתוכניתו הפקחית. בארשת פנים מפויסת ניגש לרעייתו, תוך שהוא מזמן לשיחה גם את חמיו וחמותו. **‘נוכחתי לראות כי השטריימל שעל ראשי הוא לזרע בעיניכם, וכי מנהגי זה מצער אתכם ביותר’**, הנהונים נמרצים השיבו לו, **‘מוכן אני אפוא לפרשה הגונה. אני מצדי אוותר על חבישת השטריימל בימות החול, ואילו אתם תאפשרו לי לחבוש בשבת קודש ובימים טובים...’**

למותר לציין כי עטו בני המשפחה על הצעה ההוגנת, כשהם נהנים מכך שהחתן וויתר באבירות לו ולמען השלום על מרבית ימות השבוע, והוא מסתפק רק בשבתות ובימים טובים...

כח בגדי השבת

לביתו של הרבי הזדמן ביום מן הימים יהודי, אשר לבושו והליכותיו העידו כמו מעצמם כי רחוק הוא כרחוק מרח ממערב מעולמה של שמירת תורה ומצוות, שלא לדבר על דרך החסידים ואנשי המעשה. הלה, אוד מוצל מאש שאיבד את כל הקינים לו בשוהה הנוראה, נפל למשבר נפשי קשה לאחר המלחמה ומצא לו נחמה מדומה בכך שהרחיק לכת מדרך הישר, הלך

לחצוב לו בורות נשברים וכל שיגו ושיחו היו כשל המתחדשים שתורת ה' ועבודתו אינם נגד עיניהם רח"ל.

ניסה רבנו לדבר על לבו, לזלף טיפי אמונה ולקרבו בלב אוהב לדרך התורה כמקדם, אולם לבו של הלה אטום היה ואוזניו כבדו משמוע. כשנוכח הרבי בכך, הפציר בו כי לכל הפחות ישוב לדרך אבותיו בענין הלבוש השבתי, ויתעטר מדי שבת בשבתו בקפוטא ושטריימל כמנהג החסידים.

בתחילה גיחך הלה לנוכח ההצעה, שהרי מה לו - יהודי מודרני שהרחיק זה מכבר מכל זיק של חסידות, ולבדגי השבת החסידיים, אולם הרבי עמד על דעתו ודבר על לבו בכל דרך, למען ישמור לכל הפחות על הנהגה זו. ראה האיש עד כמה חשוב הדבר לרבי, ובהיות שטרם כתבה הגחלת שפיעמה בו משכב הרמים והוא רכש כבוד ליהודים של צורה ולאדמו"רים שזכר מבית אבא, נאות לכך ועשה זאת על אף הלעג לו זכר מצד מכרו וקרוביו. כך, עם כיפה קטנטנה וזקן גלוח למשעי, חשב האיש את השטריימל ולבש את הקפוטא מדי שבת בשבתו, כשהוא גאה בכך שבזאת שומר הוא את ציווי הרבי.

לא חלפה כי אם תקופה קצרה, ובגדי השבת פעלו באורח פלא את פעולתם והשפעתם היתה עצומה על נפשו של האיש. אט אט שב לדרך הישר, כשהוא הולך ומתחזק, מתקרב ומתעלה במעלות התורה והיראה, עד ששב לדרך אבותיו כמקדם.

פסילי אלוהיהם תגדעון

בין יהודי אירופה הדווייה, היו שעיניהם טחו מראות ולא חזו את אשר צופן העתיד, חשבו לתומם שאך שעה קשה היא שתחלוף תיכף, וכנגדם ניצבו אלה שהביטו במתרחש במבט מופנח והבינו כי הצר הצורר ימ"ש נחוש להשמיד, להרוג ולאבד מנער ועד זקן, טף ונשים, ועשו כל שלא ידם להציל את שארית הפליטה.

אחד הפתרונות שמצאו אותם יהודים, פתרון כואב ביותר שעודנו כפצע פתוח ומדמם בקורות ימי אומנתו, היה מסירת הילדים הרבים ליד שכינים נכרים שניאות - בדרך כלל תמורת סכום נכבד - לשמור על הילד עד יעבור זעם. במרבית המקרים, כמה כואב, לא שבו ההורים לקחת את בנם. הללו עלו על המוקד וקידשו שם שמים במותם, ואם היה מי שהציל את הילדים, היו אלה יהודים בעלי לב חם שסובבו מעיר לעיר ואספסוף אליהם, השיבו אותם לחיק אומתם ולמורשת אבותם.

אך היו אחדים ששפר עליהם גורלם והם עצמם ניצו מגיא ההריגה, וכחלוף שנות הזעם שבו ואימצו אליהם את ילדיהם, שלמרהב הצער במקרים רבים שכחו זה מכבר את כור מחבתם ודמות הוריהם.

אחד מאותם יהודים, אשר השכיל להטמין מבעוד מועד את ילדו אצל שכן נכיר שברך הזהב סנור אותו וגרם לו להיעתר לכך, ש בתום המלחמה ופנה לשכן בבקשה לקבל אליו את בנו. בחוסר רצון הוציא אליו השכן את הילד, שגדל במהלך הזמן והפך לנער. אך אביו - מראהו כשל השקצים שבעיירה, קומתו כאלון ופניו מגושמות, וכל זיק של קדושה כמו נמחה מפניו התמימות שהיו לו מכבר.

נדרש משא ומתן קשה, וסופת סכום נכבד שניתן לגוי על הזמן הארוך בו גידל את הילד, אך בסופו של דבר נמסר הילד לאביו המאושר. אלא שזה התברר לו כי הקושי הגדול, האב הנורא, עוד לפניו.

בתחילה היה זה חוסר האמון הבולט של הנער בכך שהאורח הזר הינו אביו מלידו. לאחר מכן עבר האב שבעת מדורי גיהנום בניסיונו להבהיר לו מהו יהודי, להשיב את לבבו לאביו שבשמים ולחדור דרך מעטה עב וסמיך של נבילות וטרפויות בהן הולטע זה כמה שנים ואשר טמטמו את לבו עד לבלבי היכר.

לבסוף, אחר זמן ממושך ובתום תקופה ממושכת, נאות הנער להצטרף אל אביו ולשוב לדרך אבותיו. אולם היה דבר אחד שהסכים בשום אופן לוותר, למרבה חרדת וזעזוע האב הכאוב. צלם, שתי וערב, לא עלינו, שתלשלש על צווארו כאחד הצוירים בסביבתם גדל, ולירדו - הוא היה שם כדי להישאר.

לא העוליו שכוניע האב, הבטחותיו והפצרותיו. הנער בשלו. הוא מוכן לשמור שבת וללמוד תורה, להתפלל ולחיות כיהודי, אולם על הצלם המתעב אינו מוכן לוותר בשום אופן.

נשמה יהודית אומללה, בשבי שאין כמותו.

כשכשל כח האב וכמעט אמר נושא, בא לאוזניו שמעו של הרבי הקדוש במבאבו, אשר בעצמה היה אוד מוצל מאש, עבר את שבעת מדורי הגיהנום ושטה את כוס התעלה עד תומה. עשה הרבי את דרכו אל הרבי, שופך את לבו לפניו ומבקש עצה ותושייה לחרתו. לרבי היה פתרון, מפתיע ופלאי. 'הבא נא את בנך אל הטיש' אותו אני עורך מדי שבת בשבתו, דאג לכך שישתתף במעמד מתחילתו ועד סופו, ומבטיחך הנני

כי ישוב בכל לבו לאביו שבשמים וימאס בשיקוף מתועב זה!'

לא היסס האב ולא איחר לעשות ככל אשר הורה לו הרבי. מתוך בושה צורבת, בקרן זוית ותוך שהוא משתדל להצניע את נוכחותם ככל האפשר, ניצב האב עם בנו בליל שבת קודש בבית מדרשו של הרבי, לבו פועם במחל לראות הכיזב ומתי יפעל הרבי את הישועה בכוח הגדול.

כעבור דקות ספורות נכנס הרבי לבית המדרש, והחל כדרכו באמירת 'שלום עליכם' בהתעוררות עצומה, קולו עולה ועיניו עצומות בדבקות, פניו כאבוקה, והמקום כולו אפוף חרדת קודש. האב, מהופנט למראה הנשגב, לא שם לב לכך שפני בנו הולכות ומחווירות, מאבדות מצבען, משל ראה בנו מלאך ה' צב-אות.

הרבי, כולו אחוז שרעף קודש, המשיך ונשא את קולו בשאגה, הוגה במתיקות ובהתלהבות כל מילה ממילות הקידוש, ואז, כשאך סיים הרבי ולגם מהזין - נשמע קול זעקה.

'טאטע!' כמו רוח טהרה שטפה הנער, וכשעיניו דומעות זעק, **'איני רוצה עוד את השרשרת הזו!'** או אז אחז בתליון המסואב, סלידה ניבסת מפניו והוא תלש אותו באבחה אחת מצווארו והשליכו ממנו והלאה.

כשניגש האב הנרגש להודות לרבי על המופת הגלוי שהתרחש לגד עיניו, נענה הרבי בנימה של ביטול וענווה: **'לא מופת הוא זה. אין זה אלא ששמע בנך את מילות הקידוש, העדות הקדושה על בריאת שמים וארץ, ותיכף ומיד התבטל כל שריד לאמונות התפלות שהכו שורשים בלבו והוא לא היה מסוגל יותר לסבול את נוכחותה של השרשרת המהווה כפייה בכל זה!'**

יפה שתיקה לחכמים

קיץ תשכ"ו, 'קעמפ שלווה' דחסידי באבוב, הרי הקטסקיל שבניו יורק.

מחנה הקיץ, כדרכם של קהילות הקודש בארצות הברית המוצאות בימי הקיץ מפלט משאונה הסואן של העיר ומפגעייה הרוחניים, הומים תלמידי חמד השוקדים על תלמודם באוויר ההרים הצלול, בפנינת חמד שהוקמה ונוסדה בדיוק למטרה זו על ידי רבנו הרה"ק ר' שלמה מבאבוב.

בימים שבשגרה ניתן לחוש באוויר את הנינוחות המאפיינת את המקום והתקופה, אולם לא כן היום. תכונה ערה אופפת את המחנה, התרגשות מורגשת היטב בחלל והכל מתגודדים ושחים בהתלהבות.

'הרבי מגיע!' אותות התרגשות מפציעים על פני הבחורים לנוכח הבשורה. **'הרבי יבקר בקעמפ'** בישור יודעי דבר, והמחנה כולו לובש חג ונערך לקראת הביקור המרומם. 'הרבי' הינו כמובן רבנו הרה"ק מבאבוב, שדמותו ניצבה לזמן עיניו של כל צורב ומבקש ה' במחנה ושלחבתו פיעמה בלבם.

בתום קבלת פנים מפוארת כרעבי בשון הדי ההתרגשות הראשונית, עשה הרבי את דרכו לבית המדרש שבמחנה הקיץ, נעמד על יד ארון הקודש והחל לשאת דברי חיוק לתלמידים, כשהכל מטמם אוזן ומסכסיתו לכל הגה היוצא מפיו, נחושים לקנות קנייני רוח ולהתחזק כדבר איש האלקים.

הפעם בחר הרבי להתמקד בנושא הדיבור, כשהוא נואם בקול חוצב להבות על חובתו של כל יהודי בכלל, ותלמידי ישיבה בפרט, לנצור את לשונם מרע ואורבה לנצל את כח הדיבור בו חנן אותו הבורא יתברך כדי להרבות חיילים בתורה לקדש את מוצא פיו בעבודת התפילה, לכבד את ה' מגרונם ולא להיפך חלילה.

'מעשה מופלא אירע בהיותי נער צעיר, כשהסתופפתי בצל אבי הקדוש הרה"ק ר' בן ציון' פתח רבנו וסיפר, 'יש בו כדי ללמדנו פרק בענין נשגב זה של שמירת הלשון, וכך סיפר:

ישיבת באבוב שבגליציה מנתה מאות תלמידים, וכדרכו של עולם ביניהם בלטו לטובה בחירי התלמידים, בני עלייה ולמדנים מופלגים שמקומם הטבעי בכותל המזרח של הישיבה וניכר כי עדיים לגדולות.

אך בין בחירי התלמידים, קמה קבוצה של 'מבקשים', בהגיה החסידיה האונטנית, כאלה שבו לעולם הזה ולהבליו וכל חפצם היה רק לקדש את כל רמ"ח אבריהם ושס"ה גידיהם, לעתים קרובות תוך הקרבה עצמית משמעותית. **'אף אני'** הוסיף הרבי כממתיק סוד, **'מנחיתו על אותה חבורה קדושה!'**

הללו קיימו כפשוטם את דברי המשנה 'פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה', כשרק החלק של 'על הארץ תיש' נותר מטע דחו, מהסיבה הפשוטה שבחלק ניכר מהלילות כלל לא ישנו, כי אם התגנבו מבתינה בחשאי וללא ידיעת ההורים כדי להתוודע 'יחזיו', לעסוק בתורה או להתלכד בלימוד ספרי חסידות.

נערים בעלי צימאון רוחני ויקד זה, אשר בלבם ליהטה שלהבת של שאיפות ללא גבולות, התלכדו סביב דמות פלא ששמה נותר חקוק בלבבות רבים: **'ר' עזריאל**

מנדלבוים ה"ד, חסיד מופלג שנודע כאחד ומיוחד שבחבורה, משכמו ומעלה גבוה מכל העם בהשגותיו, מדרגותיו והליכותיו.

ר' עזריאל, אשר שימש באופן לא רשמי כמורה דרך לחבורת עובדי ה' אלה, פרש חסותו עליהם והקדיש מזמנו ומרצו כדי להתוות את צעדיהם בנתיבי העבודה, לאלפם כינה ולחדריכם במסילה העולה בית א-ל-ל. לשם כך היה קובע שיעורים פרטיים עם כל אחד מהם לפי דרגתו, ותחת עינו הפקוחה התעלו מעלה מעלה.

מלבד דביקותם בר' עזריאל, לא ויתרו נערים אלה על התוודעויות תכופות בינם לבין עצמם, כשהם דנים בלחש בענייני שברומו של עולם ומבקשים להם דרכים להתעלות, לשפר דרכיהם ולזכות למעלות רמות. מתבוננים היו בהליכותיהם של הקדמונים, מאורי החסידות ועובדי ה' המופלגים שבשנים קדמוניות וכך גם בדורם הם, מתחזקים על עקבותיהם ומבקשים לדבוק באתר, לחקות את ההנהגות הטמירות.

יחד עם זאת, מטעב הדברים ובהיותם צעירים וחסרי נסיון, טרם התחזרו להם דיו מה שייך להם ולדרגתם ומה ראוי להותיר עבור יחיד סגולה שזכו זה מכבר להעפיל למדרגות נשגבות אלה. אי לכך אירע לא אחת שביקשו לנכס לעצמם הליכות וגיגות קדושה שנועדו לשרפי מעלה, מתוך כמיהה לאחוז באדרתם של הקדושים אשר בארץ.

ואם ביקשו הללו להסתחף לנחלות אבות ולהתחזק אחר הליכות בעלות הוד קדומים, לא נדרש מהם כי אם להתבשרם לאורם של זקני החבורה, חסידיים ישישים ובאים בימים שעוד זכו לשזוף בעיניהם את פני קדשם של קדושי הדורות הקודמים כדוגמת הרה"ק **'הדברי חיים' מצאנז, הרה"ק ר' צבי הירש מרימנוב** ועוד.

אולם אף בתוכם התהלכו מלאכי מעלה בגוף בשר ודם, צדיקים ומצויקי אף שנטע הקב"ה אף בדרות המאוחרים יותר, ומי להם גדול מהרבי הרה"ק ר' בן ציון בעצמו, בו יוכלו להתבונן ומדרכיו יזכו ללמוד.

ביום מן הימים הפנה מאן דהוא מבני החבורה את תשומת לבם לכך שזרועו של הרבי, במקום הנסתר תחת שריוול לבושו העליון אולם נגלה פה ושם לבני הבית והמקורבים, הופיעה זה מכבר כווייה נוראה, מכונת אש צורבת שמקורה לא ברור ואשר לא כהתה עוצמתה עם הזמן.

אדרבה, ניכר היה בחוש כי אף בחלוף הזמן, והלא טבעה של כווייה להיפרא עם הזמן, אך מתפוגג רושמה מעט ולפתע כמו חווה הכווייה עדנה מחודשת ושבה בלבוס באדמימותה.

פה אחד הוחלט כי יש לעקוב אחר המתרחש, לברר במה בדברים אמורים ולעמוד על טיבה של הכווייה. 'ימי הוא שביכולתו לעקוב מקרוב אחר הליכות הרבי אף בביתו, מבלי שיעורר חשד' שאל רבנו וטוריות, 'אני הצעיר, בהיותי בנו חביבו השווה תדיר לצדו, כך נתנמה בן העלייה הצעיר שלימים מילא את מקום אביו, לעוקב.

התברר, לאחר מעקב עיקש, כי ישנו תהליך קבוע המתרחש אחת לשבוע, במהלך ימות השבוע הולדת הכווייה ונעלמתה, רושמה מתעמעם אט אט עד שביום חמישי נמסע ונעלמת היא כליל. אולם באורח פלא, מדי יום שיש מופיע שוב המראה הלוהט, האדמוני, כמו נכוותה היד פעם נוספת.

'כמו' נכוותה פעם נוספת?.. תהה לעצמו בן הרבי, ולפתע נפל לו האסימון. אין זאת אלא שאביו הקדוש, במהלך מנהגו להכין עצמו מדי יום שיש את הדגים לכבוד שבת קודש, שולח את ידו אל התנור וחורך במכוון את זרועו, ככל הנראה בשל רצונו להכניע את הגוף ולסגפו עד כאב.

התגלית המרעישת, כפי שחשף בפני בני החבורה, הרעישת אותם אך בהחלט לא הפתיעה. הם גדלו כאמור בצלם של ישישי הדור הקודם, ועוד זכרו את ר' רפאל הגבוה, 'רפאל דער הויעכער', הוא החסיד ר' רפאל צימטבוים שעוד זכה לשמש בקודש אצל הרה"ק בעל ה'דברי חיים', ואת עדותו המפעימה הבאה.

עד השעות הקטנות של הלילה, כך סיפר ר' רפאל, היה הרה"ק מצאנז עוסק בתורה הקדושה לאור הנר, אלא שבקדושתו עשה שימוש נוסף בנר מלבד לימוד לאורו. מפעם לפעם היה שולח ידו, נותן ללהבה לאחוז בה ולחזק את עורו, לא אמר די עד שהיתה כף ידו מלאה אבעבועות ופצעי מוגלה זוועתיים.

עד כדי כך הגיעו הדברים, שלא תמיד היה הדברי חיים חיים מסוגל להניח תפילין למחרת בבוקר, באשר לא מצא בזרועו מקום פנוי מאבעבועות כדי לכרוך עליו את הציצית. או אז היה מכה בידו השנייה בחוזקה על היד הכווייה עד שהתפוצצו להם פצעי המוגלה כולם, ורק אז היה מניח תפילין.

'אכן כן' התפעמו בני החבורה, 'נינו של הדברי חיים, הוא הרבי ר' בן ציון, הולך בדרכי אבותיו ומקדש את החומר עד כדי עינו גופו בייסורי שואל, ובלבד שיזכה להתעלות במדרגות הקדושה!'

אלא שאם בקרב חסידים היו מעשים מעין אלו מעוררים

התפעלות, אצל הנערים בעלי השאיפה היוקדת היתה זו מעין קריאה לפעולה, הנעה מעשית לדבוק בדרכו של רבם. לא כל אחד מהם ההין לחקות את המעשה בעצמו, אולם לכל הפחות הצפייה המשאילה את לבם בערגה, מי ייתן ויעפילו לדרגה נשגבה זו.

רק אחד מהם, 'אינני יכול לנקוב בשמו' התבטא רבנו הרה"ק ר' שלמה בשיחתו לבני הישיבה, החליט לאמץ לעצמו הנהגה עילאית זו. למותר לציין כי לא את הכבוד וההתלהב ביקש, ולפיכך בחר לעשות זאת בהצנע, הרחק מעין רואה ומבלי שאי מי יתוודע לכך. בליל שיש חמק בלאט לפינה נסתרת בביתו, לאחר שוידא כי אין איש עד למעשיו, שלף מכיסו סיגריה והצית אותה, ממתיך שהגחלת שבראשה תלובן היטב והאדמיות תשלוט בה. או אז הפשיל את שרוולו, ובגבורת נפש עילאית הצמיד את בלל הסיגריה הבורע לעורו, דוחק פעם ופעמיים עד להיווצרות כווייה של ממש.

אולם אם חשב שאין מי שיועד על מעשיו בחדריו חדרים, באה שעת רעוא דרעוץ בעריכת הסעודה השלישית על ידי הרבי ר' בן ציון, ובאחת התברר לו כי עין פקוחה משגיחה היטב על מעשיו, גם אם לא עין גשמיית.

עדומי חמה נמוגו גם יחד ניגש הבחור, נלפת המריש והכל נשבו בקסמי זמירות השבת ובנועם דברי תורתו של הרבי, המנהל שלחנו ברמה. אך אז, מבלי שאי מי מחוסרביים ישים לבו לכך, זימן הרבי בתנועת יד קלה את הנער אליו, מבקש ממנו ברמיזה להתקרב ולעמוד לצדו ממש.

כשכולו מפוחד ותמה גם יחד ניגש הבחור, נלפת בחדרה כשנוכח לראות את הרבי הקדוש מפשיל את שרוולו, בממשש כעדינות במקום הכווייה. עינו הצופייה של הרבי, כך התחוויר לו, אינה מוגבלת כעין בשר ודם. רוח הקודש גלויה, מבחילה בעוצמתה, נגלתה לעיניו במעמד נורא הוד אליו רק הוא נחשף.

אי, חס ושלום! נפלטה זעקה מהוסה מפי הרבי, **הלא הנהגה מעין זו ראויה היא אך ורק ליחידי סגולה מוכתרים אשר זה מכבר התעלו במעלות הקדושה והחסידות, ולא נערים בתחילת דרכם.**

הבין הרבי היטב ללבו של הבחור, עמד על דעתו וידע כי אין כנה היתה כוונתו וכל רצונו לטהר ולזכך את גופו, לכפר על חטאת נעוריו ולשבר את החומר, אך הוא בשלו, לא זו הדרך. **'אדרבה, אם ברחוק לסגף עצמך'** פנה אליו לאחר כמה רגעים של שונוק רבת משמעות, **'מובאת עצה הגונה בספרים הקדמונים, אשר נועדה בדיק עבורך, והיא: נצור לשונך! אם יתעורר בך החשש לדבר דיבורים אסורים, לשון הרע ורכילות, ליצנות וכיוצא בזה, אין את תנצור פיה ואתחסם לשונך מלדבר, אין לך סיגוף גדול מזה!**

בזאת סיים רבנו את סיפורו, נותן לרושם העז לחלחל בלב התלמידים.

כעבור כמה רגעים התנער ואמר: 'על פי מעשה מופלא זה על דבעתי לפרש את דברי המשנה באבות (פ"א מ"ז): 'רבן שמעון גמליאל אומר, כל ימי גדלתי בין החכמים ולא מצאתי לגוף טוב משתיקה'. 'על מנת לסגף את הגוף' המשיך רבנו במתק שפתיים, 'אין צורך לייסרו ולחבול בו עד כדי פגיעה בשלימותו, אלא מוטב לעשות זאת באמצעות אחיזה בפלך השתיקה, בהימנעות מדיבורים אסורים וקידוש כח הדיבור רק לעמל התורה ועבודה שבלב זו תפילה!'

ישבו התלמידים, נפעמו מהמעשה אך תהייה עלתה בלבם.

הרבי אמנם לא סיפר מי היה אותו נער שביקש לסגף את גופו עד כדי כך, אולם אכן - כיצד ידע הוא בעצמו מיהו אותו בחור? הלא עדותו, כל פירי המעשה לוטים היו בערפל, הכל נעשה במחשכים, ואף כשהרבי ה'קדושת ציון' הוכיח את הבחור לא היה זה לעיני רבים?

זאת ועוד, איך ייתכן שנעלם מעיני החסידים המסתופפים בצל הרבי דבר כה חריג, כאשר הרבי מזמן אליו את אחד העומדים בטיש בעיצומה של סעודה שלשית, ועוד מפשיל את שרוולו, והכל מבלי שאיש ישים לב לכך?

אין זאת, הסיקו התלמידים בחכמה, אלא שהיה זה לא אחר מאשר בנו בכבודו ובעצמו. כך יכול היה לעמוד מקרוב על סודו של אביו וכמובן גם לדעת אודות פעולותיו של הנער האלמוני... ובהיותו ניצב דרך קבע לצד אביו בעת עריכת השלחן הטהור, אך טבעי היה כי איש לא נתן לבו למתרחש כאשר הרבי הפשיל את שרוולו...

שנה ראשונה נקי יהיה לביתו

מחסיו הקרובים של רבנו היה ר' מנדל צינווירט, ובהיותו נמנה על המקורבים למלכות זכה וכיבד אותו

רבנו בהשתתפותו בשבע ברכות שערך לעת נישואי נכדו, בבית בנו אבי החתן.

עוד הם מסובים בסעודה, נהנים מזיו השכינה ומתבשרים מתורתו של רבנו, ולפתע קופץ ר' מנדל כנשון נחש, זכרון נושן מכה בו והוא פונה אל הרבי בהתרגשות ומספר:

היה זה לפני שנים רבות, עוד קודם שנות הזעם, כאשר זכה אביו ר' יענקל' צינווירט לארח את אבי הרבי, **הרה"ק בעל 'קדושת ציון' מבאבוב**, והציג את פליאתו בפני הרבי על כך שלא הביא עמו את בנו, הוא רבנו, כשם שנהג להתלוות תדיר לאביו בנסיעותיו השונות. 'בני אוזח כעת בשנתו הראשונה לנישואיו! נענה הרה"ק ר' בן ציון, 'אי לכך נבצר ממנו כמקובל לצאת מביתו לנסיעות שכאלה. אולם מבטיחך אני כי יבואו ימים, ובני זה יתארח אחר כבוד בבית נכדך!'

נמשש כעת נוכח אני לראות עין בעין' כמעט נעתקה שימתו של ר' מנדל ברוב התרגשותו, 'כיצד התקיימה לה ההבטחה הזאת, כשאנו זוכים לארח אתכם כאן בבית בני'.

לקדש שמו יתברך באהבה

שנות הזעם. אירופה פסועה ומוכה, שמיא קודרים, דם ואש ותמורות עשן בכל מקום.

היהודים, כרגיל בכל דור ודור, היו הראשונים לסבול, אולם על אלה אני בוכייה, באשר לא היתה זו רדיפה ככל הרדיפות ולא שנאת ישראל גרידא, כי אם משאלה חיתית של הגרועים באדם, חיות טרף בדמות אדם שביקשו להשמיד, להרוג ולאבד כל זכר ושריד לעם סגולה, ולשם כך הבעירו את אירופה כולה.

אף גורלה של העיירה באבוב שבגליציה, מקום מושבו של הרה"ק 'קדושת ציון', כמו גם בנו הוא רבנו ובני משפחתו, קהל עדתו וישיבתו הרמה, לא שפר עליה ומקומה לא נפקד מהגזירה הנוראה, והיא שתתה את כוס התרעלה עד תומה.

משפחת הברשטאט, אותה משפחת אצולה אליה נשאו הכל את מסכת בימים שבעשרה, ועל אחת כמה וכמה בימי זעם ועברה אלו, התפצלה בצוק העתים ונקרעה לגזרים.

הסב הגדול 'קדושת ציון', בנסיין נואש להימלט מחר הצור שעינו פקוחה היתה ביותר על רבנים וכלי קודש, נס לעיר למברג, שם השיגה אותו יד הגרמנים ימ"ש והוא נעקד על קידוש ה' ביום ד' מנחם-אב תש"א. כלתו הרבנית מרת בלומא רחל, וכל גם בנו של רבנו הילד מרדכי דוד ובתו הענטשע, עזר אף הם על המוקד והם קידשו שם שמים בעלותם בסערה השמימה כעולה תמימה.

מכל בני המשפחה נותרו רק שני אודים מוצלים מאש, הלא הם רבנו וילדו הגדול, לימים ממשיך דרכו, **הרה"ק ר' נפתלי צבי**, אשר עברו דרך חתחתים במשך שנות המלחמה, כשהם נסים על נפשם מאימת הנאצים ימ"ש ומשתפי הפעולה המקומיים במדינות אירופה, אשר ששו להניח את היד על היהודים שנואי נפשם ולהסגירם למות.

נסים גלויים אירעו להם במשך אותה תקופה, והם ראו עין בעין את יד המסגרה העליונה העוספת אותם כאם רחומה ומצילה אותם מכל פגע, לעתים קרובות באופן פלאי ובלתי מובן בעליל, כפי התרחש בסיפור הבא.

היה זה במהלך מנוסתם, כאשר ניסו להבריח את גבול אחת המדינות באמצעות מברייחים מיומנים בעלי ניסיון רב בהברחת יהודים מבעד לקווי האויב, אולם להוותם נתפסו על חם והושלכו לבית המאסר המקומי בעיר ניימרק.

ביקש מפקד הכלא, אכזר מאין כמותו וידוע ברשעותו, לגלות את זהות מברייחי הגבול החומקים שוב ושוב מעונש וממשככים להבריח תחת אפו דבר יום ביומו, ועתה כשנפלו לידיו האב ובנו, ראה לבכך לחקור אותם על כך ולהוציא מהם בכל דרך שהיא את זהותם. וכשמדובר במפקד ערץ וסדיסט שכזה, 'בכל דרך שהיא' זהו ניסוח מעורר לחקירה מלווה בעינויים קשים, הפחדות ואיומים ברמה שאין ביכולת בן אנוש לסבול.

אם כי לא היו המברייחים מבני ברית, אך בתור הכרת הטוב על מאמצם להבריח את רבנו ובנו, כמו גם בשל הסיכון שלקחו על עצמם למען הצלת אחינו בני ישראל מאימת הצורר בהזדמנויות שונות, גזר על עצמו רבנו שתיקה ולא אבה בשום אופן למסור את שמם למפקד, ויהי מה.

האיומים כמו חלפו ליד אוזנו, והעינויים, כך נראה, לא השפיעו עליו כלל ולא הניאו אותו מהחלטתו לנצור את לשונו בל מחר. עקשנותו ואכזריותו של המפקד נתקלו בחומה בצורה, בדמות עקרונוותי היצוקים בפלדה של רבנו. לצדו ניצב בנו ר' נפתלי, עיקש ואיתן

אף הוא בהחלטתו, לשונו נצורה ופיו חתום. בשלב מסוים נואש המפקד, אך חרון האף שהציף אותו לצד שנאת ישראל מושרשת בה ניוון, הביאו אותו להכריז במבט מזרחי אימה: **'מחר תוצאו להורג!'**

היה זה בליל שבת קודש, רבנו עורר את שלחנו כביכול מסב הוא תחת גגנו ותאנתו בעיירת מכורתו באבוב, במחיצת חסידים ואנשי מעשה ובתקופה שאננה ללווה. לא ניכר היה במאום כי שוהה הוא במיצר, כל סעודתו מכילה פרוסת לחם קיבר ועליה קידש ובצע, היא היתה מנתו הראשונה וגם האחרונה, והכל בצל האיום הנורא של המוות הקרב ובא. בדביקות עילאית ובהתלהבות אין קץ התפלל את תפילת קבלת שבת, רקד כדרכו בשמחה עצומה באמירת 'לכה דודי' והתלהט בערבית של שבת. 'קדשנו במצוותיך...' הוא נסחף למחוזות נעלים, סמריים, אינו חש במאומה בכל המתרחש סביבו, 'שבענו מטובך ושמח נפשנו בישועתך...' ולבו מתרומם, נישא אל על בקדושת השבת.

בסעודה הסב בניחוחת, פניו מאירות בזיו עליון והוא מפזם בנעימה ערבה את זמירות השבת, ולמתבונן הוא הדג אם יזדמן למקום ידימה כי כתלי הכלא ותנאי המאסר אינם אלא דמיון, אשליה ותו לא.

אך להתעלם לא שייך, ואדרבה, אב הגדול ראה לנכון להכין את בנו הנכה רבתי לקראת המצוה הנשגבה ביותר שיוזכר לקיים בחייו הקצרים, אותה מצוה אליה השתוקק התנא הקדוש רבי עקיבא כל ימיו עד שהתבטא: 'כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה, בכל נפשך, אפילו נוסל את נפשך, אמרתי, מתי יבוא לידי ואקיימנו' (ברכות סא).

'בני אהובי' פנה לפתע האב אל בנו, 'בקשה אחת לי ממך, אולם מפציר אני בך מראש כי תיענה לה'. הנהן הילד בראשו לאישור, מבין את גודל השעה. 'האם זכורים לך הריקודים ביום שמחת תורה' התעניין האב, 'אצל זקנך, אבי הקדוש ר' בן ציון?' ודאי, זכר היה, אך רבנו מבקש לחדר את השאלה, לברר דבר מה נוסף. 'אמור נא, האם נחקק בעצמותיך המחזה המרהיב, איך שהיה ניגש זקנך הקדוש לכל מצוה, בשמחה עצומה ובהודיה לה' יתברך על שזיכהו, החייהו וקיימו והגיעו לעשות מצוותיו' היליד נענה בבטחה: 'ודאי, הדבר חקוק בלבי ולא יסור'.

עניי רבנו זלגו דמעות, קולו רעד בפנותו שוב לילדו. **'דע לך, נפתלי בני, כי עומדים אנו לזכות לקיים את אחת ממצוות התורה הקדושה, מצוה שאין כל אדם זוכה לקיים ואשר במשך דורות ייחולו גדולים וקדושים לקיימה'.**

פני הילד, נייק וחכים שהשגותיו למעלה מבני גילו וכל חפצו לעשות רצון קונו, אורו באחת. האכן? תניתן לו כעת ההזדמנות לקיים מצוה נדירה שכזו ומה?

'מחר מתכננים הרשעים להוציאנו להורג, רק משום שזכינו להיות יהודים' המשיך הרב בקול נרגש, נסער, **'נזכה יחדיו לקדש שמו יתברך בעלותנו על המוקד כעולה תמימה. מבקש אני ממך אפוא' כדורו נשבר, 'הבטח לי שתקיים את המצוה המיוחדת הזו בשמחה!'**

העולם כולו, כך נדמה, עצר מלכת. פמליא של מעלה על המלאכים והשרפים, נראה, האזינו לשיחה הנוראה שבין האב לבנו, התבוננו בהכנה הנרגשת לקראת עקידתם על קידוש ה'.

'אכן כן, מבין אני היטב את משמעות הדבר' נשמע קולו של הילד, בוטח ומלא עוז, **'ומבטיח אני לך, טאטע, כי אקיים את המצוה בשמחה שאין למעלה הימנה!'**

דומיה מלאת הוד שררה בחדר, שתיקה זועקת. אך האב טרם סיים את דברו. 'עוד בקשה לי אליך, נפתלי' פנה לבנו יקירו, 'גם אם תראה שמעניני אותי, מייסרים אותי ומכאיבים לי, אנא, אל תבכה! עליך לזכור כי כך רצון הבורא ברוך הוא, ואין להרהר אחר מידותיו אלא לקבל הכל באהבה!'

לילה מצמרר, מטלטל, עבר על האב ובנו. בסילודין הכינו עצמם לקראת המצוה הנוראה, מטהרים את לבם לפני עלייתם על המוקד ומטמיעים בלבם רגשות שמחה של ממש שבה הוודיה לאביהם שבשמים על אשר בחר בהם להיעקב על קדושת שמו יתברך.

בוקר השכם, עוד הם מתכוננים לבאות, ושליחי המפקד הופיעו וגררו אותם אל מפקד בית הכלא. 'סלומון הברשטאט' פנה אליו המפקד בפנים נוקשות, **'על עונך בהברחת הגבול, הנני קונס אותך בסך אלף זלוטי!...'**

כך, באורח נס וללא כל הסבר הגיוני לאשר אירע, ניצלו חייהם, למעשה ניצל עתידה של קהילת קודש באבוב. אך למרות שלא נזל לקדש שם שמים במוות, קידשוהו האב והבן בחייהם, כשמילותיו של האב מהדהדות לנצח בלב בנו הרה"ק ר' נפתלי. **'זכור, בני! אין נא מהרהרים אחר מידותיו יתברך, אלא עלינו לקבל הכל באהבה!'**